

Сшиток 27. 1. грудня 1922.

Ціна 15ц. 10 за \$1.25

ДО НАБУТЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ.

ПІРВАНЕ ДИТЯ

Роберт Блюм

Добрий вечір, вельможний князю! Тішу ся незвичайно, що знова вас бачу!

Тільки що бестія заглянула (Джона, як враз і скочила на нього.

Поніс ся тепер подвійний крик, з уст Єлени і Джона рівночасно.

За хвилю вже бачила Елена нерівну боротьбу Джона зі звірюкою і застрашена звернула ся до дверей.

Тепер вже й мис Нелі заглянула, що стало ся. Не прочувала, що Джон був так близько, а коли його так знагла побачила, була певною, що він вже пропавший.

Хотіла крикнути й остерегти його, поки ще однак відійшла зі страху, було за пізно! Стало ся!

Пантера одним скоком кинула ся на нещасного.

— Назад, Кесар! — крикнула до роз'юшеного звіряти.

Пантера підняла голову, не пускаючи однак своєї жертви із своїх лабів та пазурів.

Немов з зеліза виляна стояла тепер та страшна жінка перед звірятем.

Знала, що найменше порушене, найлекший жах — а розюшена пантера кинулаб ся на неї!

Коли се нараз пантера вдарила хвостом в підлогу й очи її фосфоричним вогнем блиснули. Нелі знала, що мало се означати й знова крикнула:

— Назад, Кесар!

Голос її навіть не затремтів. Підняла батіжок, який вибігаючи із гардероби, вже з привички вхопила до рук.

Свиснула легко батіжком у воздуху.

Звіря припало до землі й поволи почало взад уступати, при чому очий з своєї пані не зводило.

Так пантера присунула ся аж до дверей клітки й там станула нерішучо.

За хвилю Нелі могла лежати, подібно як Джон, на землі — або могла бути й виратованою!...

Вона скоро наблизила ся до пантери й знова свиснула батою.

Один скок — і звіря було в клітці, та звинувшись трівожно, сховало ся в кут.

Нелі скоро підбігла й затріснула двері клітки. Королева пантер була вільною — сила її очий побідила дикку бестію!

Стояла позірно супокійно перед звірятем, але в хви-

лю, коли небезпека минула, опустила її сила.

Відступилась на бік і впала побіч Джона.

Скоро однак побідила своє обезсиленє й підняла ся з землі. Тут бо ходило о жите людини. Треба було по-старатись о поміч!

Піднялась, а коли глянула на Джона, кликнула в розпуці:

— Джон! Джон! Чому якраз ти?

Із замраченими очима, та смертельно блідим лицем, вклякнула перед ним й вхопила за живчик.

Серце ледво билось, але він ще був живий.

Може йому ще допомгти можна?

З невисказаним трудом поволікла ся до дверей й ви-йшла ними у сіни.

Коли внесено смертельно раненого Джона до його гардероби, там оглянув його лікар, що на той час був в цирку, й немало тим зажурился.

На питанє, чи можливий ратунок, лікар здвигнув ра-менами й заперечив головою.

Ранений лежав на канані з примкненими очима, а бліде лице й часті дрожаня виразно вразжували скільки він мусів терпіти.

Його товариші на палцях входили до середини пи-тати про стан його здоровля, а на лиці кожного виразно можна було вчитати щирий жаль.

Поважного та спокійного Джона всі любили. Не мав він — що рідко коли буває межі артистами — ні одного ворога! Тимбільше отже всі жалували, що таке страшне нещастє його стрінуло.

Нараз втворили ся двері й на порозі станула імпо-нуюча стать Нелі.

Була мов смерть бліда, а очі блистіли диким вогнем.

— Чи можна ще його вратувати? — спитала хрипли-вим голосом, приступаючи до лікаря.

— Ні! — була рішуча відповідь. — Смерть кожної хвилі може наступити!

Поважна ся жінка хитнула ся взад й вхопила ся по-руча крісла, щоб не впасти.

Стояла так якийсь час непорушно, з очима врялени-ми в умираючого. Нараз відвернула ся, щоб закрити сльози.

Не хотіла перед ніким показати, як глибоко її се зворушило.

Нараз Джон втворив очі і поглянув на стоячу побіч нього мис Нелі.

— Хотів би я — із вами — ще раз поговорити — мис Нелі! — вистогнав — але зовсім без ніяких свідків!

Слова сі приходило йому з трудом висказати, але присутні їх зрозуміли й мовчки вийшли.

Мис Нелі змішалась. Тремтячи впала на крісло побіч нього й заломила руки.

Погляд вмираючого спинив ся на ній, так немов черти її лица на віки хотів собі затамити.

— Мис Нелі — шепнув — ми самі — чи ніхто не зможе нас тут підслухати?

— Ні, Джон, ніхто! Можете безпечно говорити!

Хорій зойкнув із болю та докірливо глянув на неї.

— Ох, що воно аж до сього прийти мусіло — почав нарікати — що я так із сього світа зійти мушу!...

Лице артистки конвульсійно задрожало й болісно стягнулось. Грубі сльози, почали з очий спливати й вона ридаючи, закрила лице руками.

— Джон! Мій бідний Джон! — жалісно промовляла. — О, Боже! Чому ти допустив до сього?

Уста вмираючого стягнула слаба усмішка. Простягнувши руку сердечно стиснув її.

— Се байдуже, Нелі! — шепнув. — Ніхто не міг предвидіти, що се так скінчить ся! А зрештою — що мені з життя! Й так був би я не вазнав правдивого щастя!

Бачив дрожання, що цілим її тілом потрясли — бачив також, як вона, тяжко зітхнувши, звісила голову на груди — й так дальше говорив:

— Не нарікаю, що так скоро мушу вмирати, бо ваша рівнодушність до мене, мис Нелі, й так не давалаб мені супокою! Колиб я міг був се відчути в той час, як я вас вперве побачив!... Тоді я був ще молодий, вірив в своє щасте!... Але я тільки від недавна знаю, що се була лиш звідлива надія!

— Джон! Будьте милосерним! Ваші нарікання серце мені роздирають!

Всміхнув ся й так дальше говорив:

— Ви, певно, мусіли запримітити, мис Нелі, як при-

страсно я вас любив! Коли я вперше вас побачив, я знав, що за вами на кінець світа буду мусів пійти! Ви були моїм призначенєм!

Коли я вам свою горячу любов визнав, ви насміялись надімною, але й се ще не було в силі моєї пристрасти придушити! Я все ще мав надію на будучність!

Не з потреби їздив я з цирком, мис Нелі! Не робив я сього задля гроший! Ви-ж чейже знаєте, що я досить маючий, щоб міг безжурно жити — але мимо всього оставив я свій супокійний закуток й задля вас почав вести се циганське жите!

Я не міг нігде знайти супокою! — говорив що раз слабше й менше зрозуміло. — Мусів все бути близько коло вас, мусів вас бачити що дня, бо се було мені до життя потрібне!

— Джон! Джон! — шепотіли побілілі уста артистки, підчас коли її рука спочала на його розпаленому чолі. — Ради Бога, не говоріть так! Сама тепер відчуваю, що я вас скривдила, що ви не заслугували на насмішки від мене — алеж я инакше не могла! Я-ж не любила вас!...

— Знаю, знаю! — говорив він із болем. — Для вас я не був нічим иншим, як лиш вірним та необхідним другом, що вас все боронив та хоронив! А я був і сим щасливий, що вільно мені було перебувати коло вас! ..

В його очах блиснули дві сльози.

Доперва тут я зазнав терпінь з причини заздрости. — Ізгойкнув із глибоки душі. — Дотепер ви були до всіх однаково рівнодушною і се було потіхою для мене. Але в послідньому часі все те змінилось. Ви почали вганятись за Вайтлендом!

А він — не зважав навіть на жемчуг, що припав йому в уділі, не відплатив ся любовю за любов! Так і ви зазнали мук не взаїмної любови!

Молода артистка аж скричала із болю й відвернула лице, щоб закрити ізворушене, яке сі його слова викликали.

— Кождої днини я мусів бачити, як ви, пані, счима за ним стежили, що серце й думки ваші були при ньому — а він — ні уваги на се не звертав!

Мій Боже, скільки то я натерпів ся при тм й як страшно зненавидів я Вайтленда за се!

При сім замовк, примкнув очі, не будучи в силі віддиху зловити!

Мис Нелі похилилась над ним, положила свою холодну руку на його чолі й промовила лагідним, просячим тоном:

— Прошу, не гнівайтеся на мене, Джон! Ви мусите бути супокійним, бо гнів вам пошкодить!

Хорій гірко всміхнувся.

— Ні, мис Нелі! Я знаю, що мушу вмерти! Так по що мені шанувати ся? Ліпше виговоритись, бо се влекшить мені на серцю!

Нараз кинувся й вхопив її за руку.

— Нелі, Нелі, який се страшний був вчинок! Де того задрість та ненависть до Донни Долетті вас привели. Якеб се страшне було, колиб так ваш намір здійснився... колиб донна Долетті стала була жертвою пачтери...

— Ох, чому-ж так не стало ся! — пристрасно скричала артистка, ковтаючи сльози. — Чому, замість вас, вона не стала жертвою дикого звіряти! Джон, так є! Пристрасть мене осліпила! Я бачила Вайтленда, як він розмавляв із ньюю — бачила їх горячі погляди й се мене розбісило. Джон, я не знала, що роблю!

З криком впала побіч ліжка вмираючого й трівожно вхопила його студену руку.

— О, простіть мені, Джон! Не оставляйте мене з гнівом та погордою в серцю!

Хорій зітхнув глибоко й свою любов юбняв замраченим поглядом.

— Я, міг би гнівати ся на вас, Нелі? Любити му вас до послідного мойого зітхнення! Ви дуже зблудили, але я се вмію зрозуміти! Я не гніваю ся на вас, а лиш із щирого серця жалую!

Гірко заридала а голова її впала на канапу.

Хорій повів тремтячою рукою по її ясному волосою.

Лице його випогодилося, а лагідний погляд все спочивав на його любці.

— Прошу, успокійте ся, Нелі! Ви ще молоді, жите ще стоїть отвором перед вами! Колись забудете сю тяжку хвилю! Ваша будучність запевнена — все, що маю, належить до вас, до вас одинокої на світі, яку так щиро кохаю!

— Джон, Джон, ради Бога! Не засипуйте ще мене своїми добродійствами, коли я так тяжко супроти вас прогрішилась! З моєї бо тільки вини, ви вмираєте!

— Нелі, Нелі! Се-ж не було проти мене обдумане! — заспокоював її. — Мені не тяжко розставати ся з житєм! Що-ж воно могло б вже мені принести? Так найліпше для мене, коли умру!

Останні його слова були повні розпуки.

Аж тепер доперва вона зрозуміла скільки то тратить із сим чоловіком, та що вже ніколи в житю так шляхотної душі не знайде!

Тепер зачала тремтіти о жите свого вірного та одинокого приятеля. Забуваючи про все, обняла його нагло й шепнула горячо, майже пристрасно:

— Ні, ні, ви не можете вмерти! Ви мусите жити для мене, Джон! Бог вислухає мою молитву й оставить вас для мене! А одиноким моїм завданєм тепер буде вщасливити вас й сим відкупити мою провину!

Коли виздоровієте, піду за вами куди самі забажаєте й ніщо більше, крім вашого щастя, я не хотіти му! Я-б не знесла вашої смерти!

— За пізно вже, Нелі! — сказав із жалем. — Для мене нема вже виходу! Однак я тепер такий щасливий, так безмірно щасливий тою думкою, що ви чейже таки щось відчуваєте до мене, та що ви жаліти мете, коли мене не стане!

Велика для мене радіха, що ви мені се сказали! — шепнув, замикаючи очі зі зворушеня. — Чому-ж се доперва ся послідна година сказала вам, чим я є для вас! Чому ваше серце так пізно відгукнулось?!...

Нехай вас Бог надгородить за сі сердечні слова! Бодай раз в житю мав я ту щасливу хвилю, а хоч се коротко тревало, я й за се Богу вдячний!

Бувай здорова, Нелі! Знаю, що не забудеш тої години й часто згадувати меш свого друга, що не знав ніщо більше, крім твого щастя!

Ридаючи, клячала побіч його ліжка.

Обняв її за шию і вдивляв ся в її лице, наче в граючу барвами веселку. В його душі все кипіло на думку, що він якраз тепер мусить з житєм попрощатись, коли щастє до нього всміхнулось!...

Нараз затремтів їй, похилившись, до уха її шептав:

— Нелі, здави в собі любов до Вайтленда, бо ніколи не належати меш до нього! Окружила його тайна — тайна, що раз-на-все віддаляє його від тебе! Прочуваю сю тайну і тому остерігаю тебе!

Стрепенулась піднімаючись та, ще раз теплим поглядом вдивившись в нього, сказала:

— Не думай більш про нього, Джон! Відчуваю, що нещаслива любов до нього завмерла в сій то годині. Ох, скільки би я за се дала, щоб могла тебе задержати при життю...

Хотів ще щось сказати, але вже не міг. Сили його опускали!

Смерть наближалась.

Чи відчувала, що він вмирає? Чи милосерде піпхнуло її до сього — досить, що похилилась над ним й горячо поцілувала.

Лице його прояснилось. Подякував їй очима, але говорити вже не був в силі.

— Чи закликати лікаря? — тихо спитала.

Заперечив головою, немов хотів сказати:

— Не хочу бачити чужих лиць! Лиш ти, мій єдиний скарбе, остань коло мене!

Нелі знова притиснула своє лице до його й шепотіла потішаючі слова, які його незмірним щастем наповняли.

Його віддих ставав щораз тяжчим, бітє серця звільна припинювалось. Були се послідні його хвилі.

— Джон, Джон, не оставляй мене! — кликала в розпуці.

Він ще раз всміхнув ся, довго вдивляв ся в її лице — ще раз тяжко зітхнув — потім легко здрігнув ся — і його муки скінчили ся.

Дивилась ще на нього через кілька хвилин, відступилась назад — й без тямки повалилась на землю.

Коли після якогось часу лікар втворив двері, бо за довгою видавалась йому та розмова, побачив на землі без тямки лежачу Нелі, а наблизившись до канапи, заявив, що Джон вже не живе.

Прикликав людей, щоб обезтямлену мис Нелі винесли з гардероби. Тревало досить довго, поки вдало ся привернути її до свідомости. Отямившись рвала ся до

помершого, а коли не хотіли її до нього пустити, вона цілими годинами сиділа задумана, із задубілим майже з болем лицем.

Вечером відкликано представлене. Мимо цього однак з причини того нещастя, панував в цирку до пізної ночі живий рух.

Підчас коли директор самий сидів у своєму бюро, нагло втворилися двері й увійшла смертельно бліда мис Нелі.

— Даруйте, що перебиваю вам, пане директоре! — сказала. — Не багато маю вам говорити. — Нещасте, що мене діткнуло, страта одинокого приятеля й близького мійому серцю чоловіка так мене зломали, що неможливо мені довше публично виступати.

Прошу, звільніть мене від угоди, що між нами існує!

— Се неможливе, мис Нелі! Подумайте, прошу, над тим, що я не маю ким вас заступити!

— Жалую, пане директоре, але почуваюся так хорою, що не маю більш сил публично виступати. Мушу мати супокій і тому ще раз прошу вас: Сповніть моє бажане!

Леопарді аж тепер доперва запримітив, як вона страшно змінилась. Ніщо не остало із її величавої постави та самопевности. Була се вже зломана й нещаслива жінка, яку недоля страшно діткнула.

— Не можу вас звільнити! — відказав. — Радо вам дам відпустку, се зовсім зрозуміле, але від угоди звільнити вас не можу! Не роблю се виключно задля мого інтересу, але також задля вас самих! Мис Нелі! Застановіть ся й не рішайте так скоро! Не забувайте, що се занятє вам до життя конечне! Будете жалували колись, що так скоро рішались, мис Нелі. Я вас ліпше знаю, як вам здаєть ся.

Побачивши, що сьогодні нічого більше у нього не допросить ся, не напирала довше й легко кивнувши головою відійшла.

Директор покрутив головою, дивлячись в слід. Для нього мис Нелі була загадкою.

Не вмів пояснити собі того, що зайшло в клітці з пантерами. Ніхто взагалі не знав, як звіря могло дебуть із клітки, а зовсім новим було йому се, що між

ньою а Джоном були якісь сердечні відносини, що з її слів ясным було.

Непевним ходом поволікла ся королева пантер до кімнати, де Джон свойого духа віддав, а коли дізнала ся, що тіло перевезли до його приватного мешканя, вона оставила цирк й сама пішла туди.

Мовчки увійшла в кімнату, де його тіло спочивало, а коли її погляд впав на сціпеніле лице мерця, впала на коліна та в розпуці тяжко заридала.

Остала при ньому сама. Сама-самісінька лишилась на сторожі при мертвому...

РОЗДІЛ LXXXV.

СТАРІ ЗНАКОМІ.

Тяжко описати думки й почування, якими переловнене було Астине серце, коли вона ціль своєї подорожі осягнула.

Коли виходила із залізничного двірця в місті, поблизько котрого мешкав Олекса, мала вже зовсім уложений плян діланя, що мав довести до здійсненя її душевних бажань.

Замешкавши в одному з найліпших готелів, зараз взяла ся пошукувати за молодим князем Нелідовим й дійсно незабаром дізнала ся про все, на чім її залежало.

Знали-ж бо загально, що молодий князь стараєть ся з'єднати собі свою кузинку, та що заручини молодої пари мають відбути ся незабаром.

Також часто бачили її разом із ним на кінних проїздках та як старий князь з дочкою їздив у відвідини до замку молодого князя.

Перше всього, Аста дізнала ся про місце кінних проїздок молодої пари і зараз другої днини в означену пору вибрала ся туди.

Примістила ся так, щоб прохожі не могли її бачити та із запертим віддихом приглядала ся як молодий князь

із своєю товаришкою проїздив дорогою та живо про щось розмавляв.

Коли глянула в його лице, скочила немов з'електризована та лиш з трудом змогла крик гніву спинити.

— Се він, се він! — воркотіла. — Так се правда, що я чула від других!

Були вони вже досить далеко, а Аста все ще стояла на тому самому місці й дивилась за ними.

Доперва після якогось часу пробудила ся із одубіння й механічно майже вернула до свого готелю.

Не могла заснути. Перед очима її душі все ставала молода пара й сіяюче лице молодого чоловіка, котрий її так підло обманив.

Не мала супокою й рішила як найскорше поговорити із Олексою.

Коли другої днини вибирала ся до замку князя Нелідова, почувала ся якоюсь рівнодушною а також пригнобленою, так що мусіла ужити всьої сили, щоб свій намір здійснити.

Дійшовши до ціли, бічною фірткою дістала ся до парку й там сховала ся в корчах, щоб із того місця могла добре всьому приглядатись.

Незабаром Аста почула гуркіт повозки, й серцем відчула, що се старий князь із дочкою у відвідини прибував.

Не помилилась!

По якомусь часі дались чути в парку якісь голоси й Аста вихилившись троха, побачила молодого князя із своїми гостями.

Незабаром опісля пройшло ще туди кількох старших муштин зайятих живо розмовою — видно також гості князя.

Пізнійше ще декілька пар пройшло, але на них Аста вже зовсім не звертала ніякої уваги.

Ще якийсь час простояла так, наче дурманом повіта, віддана зовсім на жертву своїх думок та почувань й висунула ся доперва тоді як сутінь запала й гості почали вибирати ся домів.

Почала закрадати ся до замку, поки ще однак дійшла до тераси, нагло станув перед ньою княжий слуга.

— Чого вам тут треба? — сфукав ся й обкинув її підозріваючим поглядом.

Нараз вона здрігнулась, бо побачила недалеко від

себе молоду пару, йдучу рука в руку. Очима впила ся в лице молодої дівчини, нареченої князя, й мусіла признати, що була дуже гарною.

Були вже так близько коло ньої, що вона могла їх розмову почути — але вони говорили про зовсім байдужі справи.

Нараз перехилив ся Олекса до своєї товаришки й чутливо сказав:

— Я замовив урядженє до вашого будуару, панно Єлено, й маю надію, що вам подобаєть ся! Невдовзі побачите!

Більше Аста не була в силі зрозуміти, але се її вистало, щоб пересвідчитись о правдивости людських говорів.

— Ось так! — воркнула й всею силою мусіла тепер гамувати себе, щоб не кинути ся на ту гутірливу шарочку й не скинути маски з лица невірного коханця.

Аста не дала ся збити із дороги. Випрямила ся з повагою й приказала послугачеві повести себе до князя.

В її мові було щось так приказуючого, що він навіть не противив ся більше. Так йшла дальше до замку а слуга її дорогу вказував.

Коли дійшли до княжого передпокою й слуга хотів зголосити її імя, вона рішучо відперла:

— Не потреба того! Князь вижидає мене!

І поки ще слуга міг її в сьому перешкодити, вона втворила двері до другої кімнати й станула на порозі.

Після відходу гостий князь сидів коло свого бюрка й видно якісь дуже прикрі спогади його найшли, бо голову мав сперту на руку а погляд його поринув десь у даль.

Молодий авантурник відчував, що стояв на дряхлому ґрунті й роздумував над тим, як би то надальше втримати ся на своїому місці.

Довшу хвилю вже роздумував над тим, що то могло змінити поведене й настрій Єлени.

Так ярко пробивалось тепер у всьому її самовпевнене, замість давної тривоги!...

Завважив вже кілька разів, що вона явної його бажанням противила ся!

Бачив, що все те десь мусіло мати свою причину й

тим він не мало журился. Для нього було се прямо загадкою, яку ніяк не міг розв'язати.

Не міг позбутися цих настирливих думок й так заглибився в свої міркування та здогадах, що навіть не почув як втворилися двері й Аста увійшла у кімнату.

Очима всверлила ся у його бліде, але все ще гарне лице і вся придавлена у нїї пристрасть на ново розгорілась.

Мусіла з'ужити всю свою силу, щоб не крикнути із радости.

Зачувши її руханя, схопив ся молодий князь із крісла.

Коли тепер побачив її в дверях, крикнув в голос, видивившись на неї, мов на упира якого.

— Ти — тут! — вихопилося із тремтячих уст його.

Аста наблизила ся до нього із злобною усмішкою, а вдивившись грізно йому в очі, промовила:

— Так, се я Олесю! Чи вижидав ти мене?

Він занімів зі страху. Не припускав, щоб вона була в силі віднайти його.

Страшний гнів в ньому закипів. Наближив ся до нїї й промовив злісно:

— Чого тут хочеш, Асто? Чи ти здуріла, що аж сюди прийшла за мною? Як зважилась ти запиняти мені дорогу?

Аста обурилась сими словами й обкинувши його вогнистим поглядом, кликнула тремтячим із гніву голосом:

— І ти ще можеш питати про се? Чи ти забув нашу послідню стрічу і хиба не знаєш, що стало ся, коли нас граф Солмсберг несподівано застукав? Видко, не було в тебе докорів сумління, ти боягузе — добре, що самий втік, мене же оставив саму в так прикрому положеню! Чи справді ти дивиуєш ся, що я шукала за тобою а впавши на твій слід, сюди прийшла?

Олекса вимушено всміхнув ся.

— Не знаю, чого ти хочеш тепер від мене! — сказав, силуючи себе до супокюю. — Оскільки знаю, ти є графинею Солмсберг і наші дороги зовсім розходять ся!

— Чи справді думаєш, що ти вже позбув ся неміло-

го тягару? — просичала гнівно. — Чи хочеш в сей спосіб позбути ся мене?

Ні, Олесю! — докинула із пристрастю. — Сюди я прийшла, щоб тобі нагадати минуле й домагатись своїх прав!

Князь знова засміяв ся силувано.

— Твої права, Асто? Що думаєш сим сказати? Чей же ми обоє зірвали із минулим — чомуж тепер пригадуєш мені сі старі часи?

У Асти із гніву станули сльози в очах. Але таки ще здавила весь біль в собі.

— Олесю! Не заслужила я на се, щоб ти мене так невірнo опускав не спитавши навіть, що стало ся зі мною! Адже-ж ти знав місце мого перебування й легко булоб тобі мене заспокоїти! Але ти мною зовсім не журился!...

Тепер доперва знаю, що було причиною твоєї байдужности. Живеш собі тут, як князь Нелідов і ніхто й не домірковуєть ся, ким ти є дійсно! Не забувай, Олесю, що маю тебе в руках та що одно моє слово вистане, щоб тебе із тої висоти спрутити!

Лице його страшенно поблідло а з очий так і біла дика ненависть.

— Ах! — просичав. — Ти хочеш мені грозити? Хочеш мене присилувати, щоб я робив після твоєї волі? І ти думаєш, що те все пройде тобі без кари?

Побачивши однак, що злість тут не pomoже, скоро придавив її. Заложив руки на прудь й сказав супокійно:

— Скажи мені, Асто, чого ти саме хочеш від мене? За чим ти сюди прийшла?

Зломана болем Аста впала на крісло й лице закрила руками.

— Чого хочу? Ох, Олесю, чи ти не розумієш, як нужденно почуваю ся в тій накиненій мені ролі? Я потайки викрала ся із замку Солмсберг, бо там довше не була вже в силі видержати!

— Ти все була нерозважною! — сказав холодно. — Чи ти знаєш, що свою будучність наражуєш, коли без відомости графа вибираєш ся із замку? Говори: Чого хочеш від мене?

Аста аж кинулась, пристрасно крикнувши:

— Ти ще не знаєш чого хочу від тебе, Олесю? Чи

не вважаєш своїм обов'язком вивязати ся із даного мені слова?

О, мені вже досить тої комедії! Нарешті вже хочу бути вільною й щасливою, а твоїм обов'язком є, подбати о красше житє для мене!

Наблизилась до нього й дико блиснула очима.

Знаю все! — крикнула хрипливим голосом. — Сьогодні, після обіду, я бачила тебе в парку із твоєю красунею — судженою! Знаю, що мене обдурюєш та обманюєш! Але сьогодні вже не виведеш мене в поле, Олесю! Одно лиш тобі скажу: Наколи не поступати меш після моєї волі, то знайду спосіб, щоб скинути тебе із твоєї пишної височини!

У нього на лиці відбив ся безсильний гнів. Та він був занадто хитрий, щоб дозволити на вибух гніву, він знав, що наглим поривом все зіпсувати може. Лиш хитрощами та застановою буде в силі приборкати Асту.

Так, на позір супокійно, сказав:

— Чи докоряєш мені сим, що ти бачила мене із княжною в парку та що я заручив ся з нею? Чи й ти хиба не думала над сим, щоб свою будучність забезпечити? Чи не тому хиба ти віддалась за графа, щоб вигідно та спокійно жити? Я-ж хочу те саме зробити, що і ти!

Аста зойкнула й заломила руки. Насмішливі його слова болючо її діткнули.

— То ти так говориш, Олесю! — промовила із сльозами в очах. — Пригадай собі, що ти самий мене майже присилював до злуки із Солмсбергом.

Коли того то вечера я нагло увійшла до твоєї кімнати й кинулась в твої рамена, ти мене присилював, щоб я приняла освідчини графа!

Ти мене намовив до сього обіцянками, що, осягнувши свою ціль, вернеш й мене від нього забереш — а як дотримав ти свою обіцянку?

З трудом опановуючись й мовчки проходжуючись по кімнаті надумував ся над способом, як би її підійти.

— Будь прозсудливою, Аста! — сказав лагідно, спиняючись перед нею. Ні, ти, ні я, не маємо спромоги жити вигідно, як би то ми сього бажали собі. Так мусимо придумувати над способами як би то таки здобути вигідне житє!

Тобі вже повело — графиня Солмсберг мають багатого, милого мужа...

Аста перебила йому з'їдливою усмішкою й кликнула з обуренням:

— Чи ще часміхати ся будеш із мене в нещастю?

Затиснула кулаки й так дальше пристрасно говорила:

О, коли-б ти знав, як я терплю, як попорджую сама собою за ту комедію й сама не знаю, що дала-б я за се, щоб позбутися життя при боці графа Солмсберга, котре мені вже стало кісткою в горлі — то говорив би ти зовсім инакше про се, так зване, щастє!

— Асто, будь розсудливою! Се вже тобі вроджене, що любиш нарікати! Ти ще ніколи нічим не була вдоволеною!

Ти-ж осягнула становишко, до якого прямувала, а я також на найліпшій дорозі, щоб свою ціль осягнути. Повело ся й мені досягнути сього становишка й бажаю втримати ся на ньому!

Аста обкинула його гнівним поглядом.

— Се значить, що ти рішив ся оженити із княжною Нелідов?

— Так!

Після тої відповіді настала гробова тишина, серед якої можна було лиш чути тяжкий віддих роз'юшеної своїм болем женщины.

— Так ти мене зрадив, обманив, крикнула пристрасно. — Горе тобі, Лесю! Чи хочеш привести мене до божевіля?

Аж тепер Олекса побачив, як нерозважно поступив, признавши ся отверто до своїх намірів, й тому наближив ся до ньої й легенько положив свою руку на її рамени.

— Асто, будь вирозумілою! Розваж, що станеть ся із нами, коли бідаками із відси відійдемо, як прийшли сюди? ... Ти привикла вже до розкішного життя, біда й недостаток вже-б тобі не були до смаку! Як же би я міг заспокоїти всі твої вимоги? Хочби я день і ніч працював, не бувби в силі заробити на твої заботи!

Се дуже нерозумно із твоєї сторони думками голубити іділю, яка ніколи не дасть ся здійснити! Мусиш бути практичною, Асто й думати про будучність, замість віддавати ся якимсь мріям!

Після довгих змагань із собою, я рішив оженити ся із княжною, хоч мушу признати, не люблю її, бо серце моє лиш до тебе належить! А тепер, коли я вже переміг себе, коли був вже близько осягнення своєї ціли, близький забезпечення своєї будучности, ти приходиш до мене з докорами й хочеш стати в супереч моїм намірам!

Знаю, що маєш мене в своїх руках! — гірко засміяв ся. — Так, коли доконче намагаєш ся до того, то кину все й піду в світ з тобою! Але жадаю від тебе, щоб ти мені ніколи ніяких докорів не робила, коли будемо нещасливими!

— Лесику, чи ти справді так думаєш? Чи дійсно міг би ти посвятити те все задля мене? Чи можу тобі вірити?

О, скажи мені, що се не пусті слова, якими ти лиш заспокоїти мене хочеш! Скажи мені правду, Лесю!

Й тяжко заридала, благаючи піднявши руки до нього.

З трудом спинив сміх злоби, був бо занадто розсудним, щоб зрадити себе зразу.

Станув перед ньюю, голову звисивши на грудь, мрійливо дивляючись очима й часто зітхаючи.

— Не знаєш, як тебе кохаю, Асто, як часто серед тих роскошів я тужив за тобою!... Однак я хотів придавити своє серце й перемогти тугу, доки не позбув би ся матеріяльних турбот раз-на-все!

Се був сон! Пречудний сон! — додав зітхаючи. — Якже-ж скоро він проминув!...

З легким викриком Аста впала йому в обняття й почала тяжко ридати.

— Лесю! Я може й не маю права жадати від тебе, щоб ти відрікав ся всього, що з таким трудом здобув! Чую однак, що без тебе жити не зможу, тому прошу тебе, щоб ти знова був моїм, Лесику! Хочу вести при тобі хоч би найнужденнійше жите, бо ти є одиноким скарбом моїм! Лиш з тобою одним, я можу бути щасливою.

Вона не бачила його злобної усмішки тоді, коли він її до себе пригорнув і в чоло поцілував.

Коли з його обнятть звільнилась, лице Олекси було знова бліде й понуре.

— Як хочеш, Асто! Я мушу після твоєї волі поступити! В найблизшому часі буду старав ся зібрати бодай

стільки, щоб в перших днях зараз ми не були наражені на нужду й недостаток; зібравши, піду з тобою, куди сама захочеш!

Памятай однак, що гірко жалувати меш сього! Ціла відвічальність за наші неповідження спочивати ме на тобі!

Надумай ся ще раз! Мусиш забути про всі роскоші життя і з багатой графині станеш жінкою чоловіка, що працею своїх рук на житє буде мусів зарабляти!

— Ох, Лесю! — крикнула врадувана, знова пригорнувшись до його прудий. — За те я буду знова твоєю, а того мені графські богацтва ніколи не заступлять!

Нагло глянула йому допитливо в очі.

— Скажи мені, Лесю, яким же ти способом можеш представляти ся за князя Нелідова? — спитала.

Олекса пригриз уста й очі спустив в долину.

— Того не можу тобі сказати, Асто! Не втручай ся у мої тайни, як се дотепер ти робила!

В його словах було щось рішучого, так, що Аста більше не допитувалась.

Олекса глянув тепер несупокійно на годинник.

— Вже найвищий час, щоб ти звідси відійшла, Асто! — сказав. — В осьмій годині мушу бути в клюбі, там назначив я сходуни на ту пору! Також мусимо вважати, щоб не звертати уваги на себе, щоб тим легше незапмічені ніким могли втікнути із відси. Довше твоє сиджене тут моглоб зацікавити слуг. Ходи, відведу тебе а відтак піду до клюбу.

Аста піднялась зітхнувши. Булаб так радо позістала ще, бо-ж тільки в його присутности почувала ся щасливою, але він приніс загортку й одягнув її.

— Коли ще побачимо ся? — спитала стиха.

— Не приходи сюди більше, Асто, щоб не звертати уваги! Запра, коли стемнієсь, прийду до тебе й обговоримо гаразд всі подробиці нашого виїзду!

Аста вхопила його за руку й недовірчимо глянула на нього.

— Скажи мені, Лесю, чи ти говориш правду? Чи не хочеш тільки вивести мене в поле? О, Боже, я-б сього не пережила!

Олекса знова з чутєм обняв її й просив, щоб йому довіряла, але його погляд дивно блистів.

Разом вийшли на вулицю. Аста сперла ся на його рамени і вдивлялась в нього очима повними любови. Відчувала, що лиш при ньому було їй добре й за ніщо в світі не булаб від нього відступила.

Попращались при готелевій брамі й Олекса впевнив її, що завтра вечером прийде до ньої.

Аста вернула до своєї кімнати одурманена щастем і напів свідомо впала на канапу.

Сиділа так цілими годинами й сама застановляла ся над тим, як вона може так любити того чоловіка, що їй вже стільки разів й так підло обманив!

Відчувала однак, що тої любови ніхто їй не вирве із серця, хочби се мало навіть згубу для ньої принести.

Нараз знова пробудило ся у ньої недовіре.

Що-ж вона тепер пічне, коли він їй знова обдурить?

Вона-ж знала Олексу занадто добре, щоб могла йому повірити, що він так легко і маєток і становиско задля ньої оставить. Знала також, як дуже він обавляє ся нужди та борби о істноване!

Ходила так по кімнаті до пізної ночі. Прикрі, докучливі думки спати їй не дали!

— — — — —
— — — — —

Олекса тимчасом побіг до клубу. Поява Асти, і то так нагла, розбудила його із чарівних снів про будучність.

Появила ся в найбільш непригожу пору!

— Що-ж мені тепер робити! — воркотів в розлуці.
— Сварнею нічого не докажу, бо вона є в силі зрадити мене із пімсти! Як же мені позбути ся її, щоб не пошкодила мені?

Коли увійшов до клубу, знакомі сердечно привитали його й зараз взяли поміж себе.

Олекса вдавав, що є в доброму настрою й пішов з цілим товариством до каварні, де засіли при кількох столиках.

В одному розі салі сидів, схований за колюмною, якийсь старший вже чоловік.

Тримав часопись в руках, але його очі бігали по лицях молодих людей, що недавно зайшли сюди.

Нараз здивований блиснув очима й пильно вдивив ся

в лице князя Нелідова, що серед того гурта людей, видно, мав особливе поважанє.

На позір зачитаний в часописі, уважно прислухувався, що молоді люди говорили з собою й чув як Олексу князем Нелідовим називали.

Очи його блиснули вогнем. Се, що почув, сильно його зацікавило.

Було вже пізно, коли ціле молоде товариство вийшло із каварні.

Олекса відітхнув з полекшою, коли вже самий поспішав до свого замку.

Нараз почув якісь руки на своєму рамени й в першу хвилю подумав, що се певно Аста, що звичайно любила слідити за ним.

Але відступив перестрашений, коли побачив перед собою якогось старшого мушину, що мірив його насмішливим поглядом.

Був се той старий, незнакомий мушину, що так цікаво приглядався йому в каварні.

— Добрий вечір, вельможний князю! Тішу ся незвичайно, що знова вас бачу! — глузував зачепливо незнакомий.

Олекса з трудом лиш стримав ся від крику обурення й відступивши на бік, спитав погірдливо:

— Ви що за один і чого бажаєте від мене?

Старший мушину в голос зареготав ся.

— Ох, як знаменито вмієш прибратись у княжу маску! — кликнув. — Шкода лиш, що сим мене не обманьш, бо наскрізь тебе виджу! Чи справді у вас так слабенька пам'ять, князю, що ви не в силі пригадати собі Леопольда Волдінга.

Олекса поблід смертельно, але не подав ся й з погордою відвернув голову.

— Мій пане, не задержуйте мене довше! Не маю охоти слухати ваших дурних жартів!

Леопольд Волдінг весело зареготав ся й по товариськи поклепав його по рамени.

— Чудесно, Олесю! Який знаменитий артист із тебе! Я навіть не припуслав, щоб з тебе вийшов такий поставний кавалер, і щиро радію із твоїх поступів!

А тепер, мій хлопче, подай мені руку й будемо добрими приятелями, як давнійше.

Олекса кипів зі злости. Опанував ся однак та лиш з погордою сказав:

— Старий п'янице! Жартуй собі з ким другим, а не зі мною!

Хотів чим скорше позбути ся нахаби, але се йому не вдало ся.

Леопольд Волдінг занадто тїшив ся стрічею із ним, щоб так легко дав ся отрясти із себе.

Дігнав втікаючого Олексу, котрий аж задрожав, коли в його лице глянув.

— Олексо! — кликнув з гнівом. — Раджу тобі, дай спокій із тою дурною комедією, коли не хочеш вичерпати моєї терпеливості.

Нудить мене се твоє дурне вдаванє! Не забувай, що тебе я занадто добре знаю, щоб дати себе вивести в поле.

Дивую ся чимало, побачивши тебе в ролі князя Нелідова, але бажаю тобі щастя й не думаю справляти тобі неприємностей. За се однак домагаю ся від тебе, щоб ти не глядів з гори на свого старого приятеля, а тільки розсудливо зі мною поговорив! В противному разі ти мігби сього колись пожалувати, Лесю!

Погроза мала добрий наслідок. Олекса станув й похмуρο глянув на Волдінга.

Побачив тепер, що супроти нього ніякі вдаваня не допоможуть.

— Чого хочеш від мене? Чого лізеш мені в дороту? — спитав з гнівом.

Був се дійсно поганий день для нього! Перше Аста — тепер Волдінг!

— Чого хочу від тебе, коханий друже? — сказав той на позір спокійно — Чи хиба завсїгди мушу щось хотїти від тебе? Чи хиба не міг я побігти за тобою прямо із радости, що тебе віднайшов?

— Перестань дурачити! — сказав Олекса із гнівом. — Чейже знаю, що се значить, коли ти кому свою приязнь пригадуєш!

— Но, но, не так горячо! — насміхав ся Волдінг, приглядаючись із захватом старому приятелеви. — Знамени-то виглядаєш, Лесю! Княжа гідність дуже тобі підхожа!

Скажи мені однак, друже, як се через одну нічку так високо можна діпняти? Я-б дав щось за се, колиб міг

тебе так наслідувати! Тоді-б ти бодай не потребував встидати ся свого приятеля!

Олекса з гніву пригрив уста. Волдінгове глузованє доводило його до розпуки.

Та він йому саме в час навинув ся!

— Перестань із тим дурним базіканєм! — кликнув з гнівом. — З тобою не можна навіть розумно поговорити! Звідки ти тут якраз взяв ся, та що робиш?

— Ага! Тепер і ти зацікавив ся! — зареготав ся Волдінг. — Але ні, вельможний князю, я також вмію бути загадочним.

Якже дивно судьба поводить ся із людьми!... Перед кількома місяцями було мені ліпше! Я мав досить поважну суму гроша в руках і світ стояв передімною отвором!

Але чорт мене спокусив до карт! І в протягу кількох годин я стратив всю готівку! Тепер знова голіський! Но, треба жите брати таким, яким воно є!

Коли-б же я мав таке щастє, як ти! А тут мушу бідувати!

Олекса з під ока глянув на свого товариша. Перед його очима не закрила ся дрантива елеганція старого.

— Така легкодушність! — воркнув.

— Гм! Коли-б я був на такому становиску, як ти, то не зробив би вже більше такої дурниці — відрубав Волдінг.

Скажи мені однак, Лесю, звідки ти тут взяв ся? Перше, в каварні, я тобі приглядав ся, коли ти був в чисельному товаристві і тоді я завважив, що ти вже тут зовсім добре ізжив ся!

Чи скажеш мені врешті яка щаслива пригода винесла тебе до княжої гідности?

Олекса аж кипів в безсильному гніві. Рішив ся тримати на осторожності перед тим гольтіпаком й не зрадити перед ним своєї тайни.

Щоб розмову звернути на що друге, приступив ближше до нього й спитав притишеним голосом:

— Чи знаєш про се, що Аста є тут?

Волдінг здригнув ся, начеб промом поражений.

— Що говориш? Аста тут? Чи знова за тобою сюди прибукалась?

— На жаль, так! — potwierдив Олекса, захмарившись. — Коби вона вже раз прийшла до розуму й сиділа там,

де повинна! Вона мені так не в пору влізла — давбим щось за те, коби міг її позбути ся!

Всі думки Волдінга тим занялись.

І йому присутність Асти немало страху нагнала. Стріча із ньою, моглаб бути прикрою для нього! Коли-б так на вулиці його спинила й про тих 30,000 спитала?

— Гм, гм! — гудів — се справді погано! Розумію, що минувшість твоя, много пошкодилаб тобі у твоїх княжих достоїнствах!

Ти-б хотів позбути ся Асти, друже, що? Побачимо, що дасть ся зробити! Хочу тобі допомогти, а ми оба чейже дамо собі раду із одною жінкою!

Лице Олекси нараз змінилось. Пропавав десь із нього всякий гнів а Волдінг не міг прямо здержати ся від сміху, коли йому князь по дружньому руку спер на рамени.

Олекса знав, що в такому разі він не міг мати ліпшої помочі, як від Волдінга, котрий знав про його попередні відносини із Астою а при тім був надзвичайно бистрим.

— Слухай, Волдінг. Ти-б мені зробив велику прислугу, колиб в сій справі хотів допомогти. Думаю, що троха гроший тобі може придати ся, а мені о се зовсім не ходить!

Волдінг всміхнув ся вдоволено.

— Поглянь, ось тут є якась винярня! — сказав, спинившись нагло. — Може-б ми зайшли сюди й справу при шклянці вина обговорили? На вулиці таких справ годі полагоджувати, а до своєї княжої палати не схочеш старого Волдінга впроваджувати, що? Так, думаю, буде ліпше, коли сюди на гутірку вступимо!

Олекса приставав на се предложене й оба увійшли до ресторану.

В годину пізнійше рука в руку вийшли з льокалю — в обох на устах шарила хитра усмішка.

Олекса сердечно стиснув руку Волдінга.

— Зараз, завтра забереш ся до того, Волдінг! Але хитруй, бо знаєш, що Аста на все підозріла і не легко дасть ся підійти!

— Спусти ся на мене, приятелю! Адже знаєш добре Волдінга і знаєш, що йому все мусить ся повести!

По хвилі додав:

— Так остає на сьому, що сейчас після довершення моєї роботи виплатиш мені ту суму гроший?

Олекса кивнув головою на знак згоди!

— Розумієсь! Зараз завтра мати меш гроші! До побачення!

І пішов скоро в напрямі палати. Волдінг остав ще декілька хвилин на місці, глибоко задумавшись.

Усмішка пропала із його лиця. В його очах відбив ся якийсь злобний намір.

— Не бувби я хиба Волдінгом, щоб я від нього не видобув яким чином він став князем! Що за щастє, що я стрінув його! Вхоплю його добре за ковнір! Ха, ха, ха! Се буде добрий інтерес.

Опісля пішов далше, всміхаючись із вдоволення.

В своїй кімнаті довго ходив неспокійно сюди й туди, роздумуючи над виконанєм завтрішньої роботи.

Коли-б так Аста знала, яку то угоду вони оба проти ньої заключили...

РОЗДІЛ LXXXVI.

ПРИСУД. СМЕРТИ.

Коли Раймунд Стеттен знова втворив очі, побачив, що находиться ся в зовсім незнаному собі місці.

Почав пригадувати собі, що то стало ся із ним, але нічого не памятав.

Чув ся наче спараліжований. Голова йому страшенно тяжіла, не міг також дихати.

Нарешті поволи почав приходити до цілковитої свідомости і в голові почало йому прояснювати ся.

Коли братові слуги всадили його у повозку, нараз почув на лиці руку й поки усвідомив собі, що стало ся, мав вже на лиці хустинку напущену хльороформом.

По хвилі був зовсім одурманений.

Зойкнув на згадку про се, коли нараз почув в сусідній кімнаті якісь рухання.

В слідуочу хвилину втворили ся двері й до середини увійшов один із слуг.

Раймунд відітхнув й спитав із поспіхом:

— Де мій брат? Мушу сейчас із ним говорити!

Той всміхнувся.

— Жалую! — сказав. — Пана Стеттена тут нема! Приказав мені вас нагодувати та пильно стерегти!

— Милосерний Боже! — зойкнув Раймунд жахливо і впав на подушки. — Аджеж брат мій казав, що везе мене до міста, до моєї дочки! Як сюди я дістався, до тої пустої хатини?

Слуга лиш здвигнув раменами й хотів відійти без відповіді, коли благаючі слова нещасного його спинили:

— Ох, скажіть мені хоч одно: Чому я тут сиджу? Чому мене до моєї дочки не завезуть?

— Не знаю! — байдужо відповів слуга. — Мене се ніщо не обходить! Мій пан приказав, щоб на вас зважати — йду принести вам дечого з'їсти!

Вийшов й двері замкнув за собою.

Бідний вязень знова остав самотинцем із своєю ризукою.

Закрив лице обома руками. Невисказана тривога його обняла — тепер зрозумів все.

Брат його знова обдурих і замість до дочки завезти, тут його увязнив!

— Але за що? — роздумував. — Чи-ж йому самому не повинно на тім залежати, щоб братаниця була вільною? Чому він не хоче допомогти мені в сьому, щоб очистити моє дитя із того страшного підозріння?

Преріжні думки почали йому пересувати ся в голові. Не був в силі розв'язати тої загадки.

Горячі сльози покотили ся по зівялих лицях, коли подумав, що бідна, невинна його дитина сидить у вязниці, вижидаючи присуду.

Поворот слуги вирвав його із задуми.

Поставив їду й питє на столі й скоро знова вийшов, немов обавляючи ся допитів увязненого, які, очевидно, справляли йому прикрість.

Раймунд ні куска не взяв до уст. Сидів із заложеними руками й остовпілим поглядом. Не міг ніяк зрозуміти наміру свого брата й безсильний гнів почав ним кидати на думку, що так легко дав ся зловити в наставлене сильце.

Доперва після кількох годин встав й пробував пройти ся по кімнаті.

Приступив до вікна й оглянув вид, що розтягнув ся перед його очима. Всміхнув ся гірко, бо його брат вибрав добре місце на в'язницю. Про втечу не було навіть думки. Він був наче в якій кріпости — відрубаний від всього світа.

Розпука бідного чоловіка не мала границі.

Коли потемніло й слуга приніс лампу, Стеттен приступив до нього благаючи, щоб дав йому кусок паперу, перо й чорнило, щоб міг лист написати.

— Хочу спитати мойого брата, по що мене сюди привів і увязнив! Хочу знати, що думає далше зі мною робити?

Слуга здвигнув раменами й відповів:

— Жаль мені, але не маю тут приборів до писання! Однак будете могли самі устно поговорити із паном Стеттенем, коли за кілька днів прибуде сюди!

— Але чи він приїде сюди? — спитав Раймунд майже без віддиху.

— Так є! Сказав мені, коли відїздив, що знова колись сюди загляне!

Раймунд відвернув ся, зітхнувши. Цілу ніч не міг ні ока замкнути. Думка про нещасну його дочку спокоею йому не давала!

Обняв його страшний несупокій. Перед очима його душі все ставало бліде личко його дитини і невисказані муки йому справляло.

В часі тих роздумувань пригадав собі також графиню.

Який несупокій мусів її обіймити, коли вернула до руїн і там його не застала!

Ранок застав Стеттена виблідлого та вимученого на ліжку болізни.

Так минуло декілька днів а Гуго Стеттен не показував ся.

Слуга, що кілька разів денно приходив до нього, не міг оперти ся милосердю, коли дивив ся на бліде та вимучене лице в'язня.

— Коли мій брат приїде? — питав бідний Раймунд хрипливим голосом.

— Не знаю! Вельможний пан певного часу не означив! — відповів.

— Він вже певно не приїде! — говорив в'язень самий до себе. — Що його обходить се, що я тут тяжко мучу

ся, він лиш свою ціль досягти хоче!

Так знова минав один страшний день за другим, а кождий із них видавав ся Раймундови прямо віком. Але Гуго таки не приїздив.

Одного вечера старий Юрко пішов на село, щоб закупити свіжої поживи; вступив до корчми, щоб там троха забавити ся й розірвати ся після такої нудної служби.

Вернувши, заглянув світло в кімнаті Стеттена. Увійшов найперше до нього й зложив частину закуплених товарів на столі, другу частину забрав із собою до кухні, щоб приготувати вечерю.

Погляд Стеттена спочав мимохіть на лежачих на столі звитках, підчас коли його думки були при дочці, у вязниці.

Нараз розширили ся його зіниці й цікаво спинились на часописі, в яку частина товару була завита.

Живо зіскочив із свого ліжка і в слідууючу вже мить витягнув руку, розвинув звиток і взяв часопись.

Коли після якогось часу Юрко вернув до кімнати, застав вязня глибоко зачитаного. Лице його було дивно бліде й збурене.

Але старий був занадто повільним чоловіком, щоб мав сим журити ся; взяв решту звитків й вийшов з кімнати.

Але тільки замкнув двері за собою, як Стеттен підняв ся й тяжко зойкнув.

— Мій Боже, чи-ж се можливе? Завтра вже має бути остаточна розправа? О, моє дитя! Моє бідне дитя!

Знова впав на крісло й почав ридати мов мала дитина.

Після якогось часу підняв ся й горячково почав бігати по кімнаті.

— Мій Боже! Як мені Лівію виратувати? Завтра вже страшний присуд має впасти на бідну дитину!

А я міг би її вратувати! — кричав в розпуці. — Одно моє слово, а Лівія була-б вільною! Але як се зробити? Як дістати ся до ньої?

О, Гуго, що-ж ти наробив? Чому держиш мене подалеку від моєї дитини? Чому хочеш мою Лівію погубити?

О, Боже, змилосоуди ся над моїми муками! Увільни мене із своєї вязниці, щоб я міг своє невинне дитя освободити!

Знесилений впав на ліжку й лежав так якийсь час немов без тямізи.

Коли слуга приніс вечерю, спинився здивований й троха застрашений.

— Що могло йому стати ся? Що так сильно зворушило його?

Однак не довго застановляв ся над тим. Тільки що дав повечеряти в'язневи і впорядкував в кімнаті опустив хатину й знова поманджав до корчми, щоб бодай кілька годин забавити ся у веселому товаристві.

Стеттен відіхнув з полекшою, коли почув скрипіт брами за ним.

Підскочив, наче з'електризований, обняла його страшна тривога. Знав лиш одно: що мусить освободити ся, щоб ратувати своє бідне дитя! Мусить се зробити, хочби власним житєм мав за се заплатити!

Приступив до вікна й почав роздивлятися. Легкий дріщ потряс ним, коли побачив страшну пропасть зараз під хатою. Серед темряви не міг розпізнати чи може відважити ся втікати тою дорогою.

Але розпука не дала йому супокійно все те розібрати.

Не роздумуючи над небезпекою, сейчас взяв ся до виконання свого наміру.

Взяв із ліжка простирало і коц і подерши на пасочки, пов'язав їх на досить велику довжину. Переконавшись, що в сей спосіб зроблений посторонок є досить міцний, прив'язав один кінець до вікна, тоді вискочив з кімнати й почав спускати ся по посторонку в долину, обавляючись лише, що кожної хвилі може власти в пропасть.

Зісунувсь майже до кінця посторонка, а глянувши в долину, зі страхом побачив, що далеко ще було до вузкої стежинки, що вила ся попід гору в'округ хатини.

Через кілька хвилин не знав що робити, аж остаточно в розпуці рішив ся скочити в долину.

На саму ту думку в голові закрутилось йому. Бачив, що колиб хоч о волосок хибив, полетів би в страшну пропасть й розбив би ся в кусочки!

Замкнув очі. По хвилі ще раз благаючими очима глянув на небо й відважив ся на сей одинокий ратунок.

Видно, Бог милосерний йому допоміг — щасливо

скочив на стежку, тільки глибоко зранивши собі ногу. Зойкнув з болю і впав наче мертвий.

Якийсь час лежав без тямки, а коли пробудився, почув страшний біль в нозі, так, що ледви міг підняти ся.

Але думка про бідну дитину, що завтра мала вже почувти присуд на себе, так його опанувала, що зовсім забув про свій фізичний біль і, затиснувши зуби, поволік ся далше.

Доволік ся до передньої брами а там побачив вузьеньку стежечку, що вела у низ. Йшов далше в тому напрямі, але мусів що пару хвиль приставати. Нога так страшно його боліла, що прямо не міг втримати ся на ній.

Була се страшно тяжка дорога, але думка, що є вільним, йому сил додавала.

Нараз почув позад себе тяжкі ступаня. Сховав ся в корчах, припускаючи, що се старий Юрко вертає домів.

Не помилив ся, бо коли той наближив ся, при світлі місяця пізнав черти старого слуги.

Мусів однак бути сильно п'яний, бо йшов колибаючись і лиш з трудом піднімав ся в гору.

Раїмунд в страху дивив ся за ним, потім воркнув:

— Коби хоч не відкрив моєї втечі та за мною сюди не вернув. Але, він певно буде вдоволений, коли дістане ся до хати й впаде на своє ліжко!

Так знова схопив ся й вибрав ся в дальшу дорогу. Була вона так тяжкою а нога так страшно боліла, що піт краплями виступив йому на чоло.

Коли нарешті дійшов до села мусів сісти на камени, щоб відполати та відсапнути.

Сидів так серед ночі, в зовсім чужій для себе околиці, не знаючи куди тепер спрямуватись, не знаючи де є то місто, де була в'язниця Лівії.

Нарешті підняв ся й пішов дорогою.

Якже страшно довгою видала ся йому ніч. Коли нарешті розвиднілось, почав розглядатись в'округ, чи не побачить когось, щоб йому дальшу дорогу до міста показав.

Пройшов ще здоровий кусень дороги, коли стрів селянина з косою на плечах.

Врадуваний наближив ся до нього і спитав:

— Чи не вказалиб ви мені дорогу до Д..., добрий чоловіче?

Той станув й змірив його допитливим поглядом.

— До Д... сюди хоче зайти? — спитав здивований.
— Але-ж се в зовсім противній стороні, — тепер мусите вертати тою самою дорогою, звідки прийшли!

Стеттен зойкнув в розпуці. З таким трудом добив ся сюди й стільки дороги даром пройшов!

— Дякую вам! — сказав і відвернув своє бліде лице.

Селянин дальше пішов своєю дорогою. Змірив водокиту ще раз недовірчивим поглядом, але за хвилию вже більше не журился ним.

Стеттен дививсь за відходячим якийсь час та з болу пригриз уста.

— Мій Боже, як же то перейти ще стільки дороги! — жалівсь. — Я-ж так страшенно змучений а пробита нога докучає мені, що ледво видержати можу.

Але таки не маю часу до страчення! О девятій годині починає ся суд. Се майже немислиме, щоб я на час добив ся ще до Д...!

Розпука однак додала йому сил. Перемагаючи фізичний біль та знесиленє, завернув, щоб тепер ще раз перейти дорогу, яку в ночі з таким трудом переліз.

Тимчасом оживилось все на дорозі й не один із помінаючих його людей із жалем споглядав за ним.

Після двох годин почув таке сильне змученє, голод та спрагу, що мусів зайти до найблизшої сільської загороди й просити троха теплої страви.

Не відказали його проханю, бо на блідому його лиці було щось такого, що мимоволі ворушило милосерні серця.

Хазяйка попросила зайти в хату й дала теплої страви, яку він сів їсти таки коло печі, розіпріваючи так за-костеніле своє тіло.

Подякувавши гостинній хазяйці, розігрітий й посиленний вибрав ся в дальшу дорогу.

Оглядав ся в розпуці кругом себе.

Сказали йому, що до Д... має ще 4 милі доброго ходу, що для нього значило найменше шість годин муки.

А скільки то всього за той час могло змінити ся у місті! Його дитя вже певно сиділо на лаві оскаржених вижидаючи присуду смерті!...

Але про се йому навіть не вільно було думати, бо сама лиш згадка давила його до землі!

Пригриз уста, спустив голову та з трудом поволік ся далше.

Точно о девятій годині почала ся в судовій салі в Д... головна розправа перед лавою присяглих.

В судовому будинку був рух незвичайний, бо рідко коли там трапляє ся так надзвичайна та займаюча сирава, як ся, що сьогодні судії присягли мали розбирати.

Галерії були повні слухачів й слухачок, що походили із найліпших кругів товариських міста й околиці.

Лиця правників виражували велику повагу. Не часто буває для них процес таким загадочним, як ось сей. Не могли ніяк рішитись що до вини або невинності оскарженої.

Хто бо лиш глянув на оскаржену, що сиділа на лаві зі спущеною половою й блідим личком, не міг повірити щоб вона була здібною вбити свою кузинку.

Очи всіх присутних з жалем були звернені до ньої й не один болів над тим в дусі, що її жде смерть, а що найменше досмертна вязниця.

Яку страшну ніч перебула Лівія! Не могла навіть ока замкнути й неспокійно ходила по своїй келії. В її душі відбувалась страшна боротьба.

Все бачила перед собою лице її коханого й відчувала на собі повний докорів погляд, з якого так і промовляло:

— Лівіє, не вже-ж ти мусиш задля батька посвячувати наше щастє? Чи-ж не знаєш що тепер і твоє і моє жите на все зломане? Чи-ж твоя смерть не є рівночасно також моєю?

Думаючи се, Лівія заломила в розпуці руки й почала гірко ридати.

О, вона радо терпіла за свого бідного батенька, але чому також і Вінтер мусів терпіти?!

Минулої ночі Лукія старала ся побачити із ньою та намовити її до отвертого зізнання — але надармо! Перед головною розправою не вільно було нікому сходити ся з оскарженими, щоб не впливати на них.

